

Besök i Östtimor

Eva Atterlöv-Frisell, som är ansvarig för Östtimor på Sida, talade på Östtimorkommitténs medlemsmöte den 29 maj på Slottsvägen 2 i Solna om sitt besök i landet den 4-19 februari. Det var en känsla av lättnad i landet efter fjolårets parlamentsval, presidentval i två omgångar, tioårsminnet av självständigheten och UNMIT:s tillbakadragande. Valen hölls under fria och rättvisa former, även om det fanns logistiska problem. Valdeltagandet var högt även om det sjunkit något sedan förra valet. Man tror att det sänkta deltagandet beror på att man kunde bara rösta där man var registrerad. Av parlamentsledamöterna är 30% kvinnor.

Nu råder mera av ett normalt tillstånd i landet. Östtimor står i medieskuggan efter de sista valen, José Ramos-Horta arbetar utomlands och flera länder håller på att fasa ut sitt bistånd till landet. Östtimor erhåller dock starkt stöd från Portugal, Australien och Nya Zeeland. Norge fortsätter att ge bistånd och bedriver arbetet med Jakarta som utgångspunkt. Även EU ger ett stort bistånd, men det har blivit svårare för Östtimor att få bistånd utifrån.

Det svenska stödet är i vissa fall redan avslutat, medan det i andra håller på att avslutas. Stödet via UNICEF till utbildning är avslutat. Det användes bland annat till att bygga skolor, utbilda lärare och rektorer och översätta läroböcker från portugisiska till tetum. Utbildning är en svår sektor att arbeta med, eftersom utbildningsnivån är låg både bland lärare och elever. Australien gör stora insatser på området.

Annat svenskt stöd ges via UNDP till demokrati. Sverige ger långsiktigt stöd för hela valcykeln i landet. Eva mötte företrädare för valmyndigheten och valkommissionen med uppgift att granska valen. Det finns ett fortsatt behov av decentralisering. Lokala val ska hållas 2015.

Rättsväsendet är ett annat område Sverige stöder, bl.a. till legal Training Center som utbildar jurister. Inom UNDPs projekt för stöd till rättssektorn, har en studie av kvinnomisshandel gjorts som visar på en hög grad av acceptans i det mansdominerade samhället. Även om förståelsen för att misshandeln är ett problem alltså brister, identifierar samhället och det internationella samfundet det som ett hinder för utveckling. Många rättsfall når ej det formella rättsväsendet utan sköts genom det traditionella rättsväsendet. Hur detta konkret görs är en föga känd fråga som fordrar kunskap i tetum.

Stödet till parlamentet gick på sparlåga under 2012, eftersom parlamentarikerna var upptagna p.g.a. de många valen. Därför ligger man efter i implementeringen av stödet här. Ett Gender Resource Center för kvinnliga parlamentsledamöter finns som parlamentet

driver för att bl.a. arbeta med långsiktiga projekt.

Ett ombudsmannasystem – provedoria – finns och har fyra kontor runt om i landet. Klagomålen angående människorättsbrott minskar, vilket man tror har att göra med att människors medvetenhet om vad de får och inte får göra ökar. Sida håller nu på att med hjälp av en konsultbyrå göra en utvärdering av det svenska stödet. Studien består av en kartläggning av stödet från 1997 till idag i form av humanitärt och långsiktigt bistånd, utvärdering av det stöd som har givits och studier av hur utfasningen fungerat (t.ex. hur mottagarna uppfattar utfasningen och dess konsekvenser).

I samband med besöket överlämnade Eva material från Östtimorkommittén till det välgjorda motståndsmuséet i Dili. Det öppnade 2005 och har nyligen renoverats. Där skildras den allmänna historien med tonvikt på motståndskampen. En färdig utställning finns, men vissa rum är ännu inte inredda. Man kan se videofilmen om Santa Cruz-massakern och uniformer här.

Frågestund

Språkfrågan är löst genom att både portugisiska, tetum, indonesiska och engelska används samtidigt. Juridiska dokument är dock skrivna på portugisiska. Detta gäller även parlamentets handlingar. Portugisiskans starka position inom det offentliga samhället är ej på väg att förändras. Förhållandet till Indonesien är inte en stor fråga och frågan om att upprätta en internationell rättgång för att ställa de ansvariga för våldsvågen under 1999 är ingenting som diskuteras för tillfället. Man har en pragmatisk inställning till förhållandet med Indonesien.

Få partier sitter i parlamentet och det är hög personalomsättning i ministerierna. Det råder frustration över att justitieministern har dömts för korruption. FN:s tillbakadragande har drabbat de timoreser som arbetade inom UNMIT, men även affärer och restauranger har drabbats. Den ekonomiska situationen är dock motsäggelsefull i och med att det samtidigt öppnats ett blomstrande köpcentrum och flera hotell har byggts eller håller på att byggas. Den första bion har öppnat.

Östtimor uppfattas av FN-anställda som ett isolerat område dit det är dyrt att resa. Sida försöker förmå EU att ge fortsatt bistånd till Östtimor och samarbetar med Noraid. EU och Norge är de två aktörer Sida har mest kontakt med. Framöver finns möjligheter till fortsatt samarbete genom näringslivet – ”business for development”. Kurser i Sverige för timoreser väntas fortsätta. Sveriges stödjer även fonder för infrastruktur som ibland stödjer projekt i Östtimor.

Gabriel Jonsson